

LLENGUA AL LÍMIT

Una llengua, dos camins
L'encontre necessari

Universitat Oberta de Catalunya
Treball de Final de Carrera

Josep Mª Gutiérrez Torné
Filologia Catalana

Tutor: Oriol Camps Giralt
Consultora: Ona Domènech Bagaria

És millor perdre una orella que perdre el cos sencer

Proverbi tailandès

De fet, tenint en compte la manera de parlar de molts catalanoparlants, diria que és una de les llengües que més es presta a ser invadida. M'atreviria a dir, fins i tot, que és una llengua a la qual li va tot: el sadomasoquisme (més masoca que sàdica, és clar), la sodomia i, si la forcen, fins i tot la pluja daurada amb la qual es veu sovint ruixada. Jo diria que la llengua catalana és una noia molt fàcil en aquest sentit: només que un no catalanoparlant l'empri una mica, dient ni que sigui un bon dia, a ella ja li han baixat les calces fins als turmells.

Najat El Hachmi

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ.....	pàgina 4
CAPÍTOL I	
Pel començament.....	pàgina 6
CAPÍTOL II	
El problema: l'oportunitat	pàgina 9
CAPÍTOL III	
Les transcripcions.....	pàgina 14
CAPÍTOL IV	
L'enquesta.....	pàgina 28
CAPÍTOL V	
Encarem-ho.....	pàgina 37
La proposta.....	pàgina 39
CONCLUSIONS.....	pàgina 42
BIBLIOGRAFIA.....	pàgina 44
ANNEXOS	
Annex 1. Transcripció de <i>Plats Bruts</i>	
Annex 2. Transcripció d' <i>Àgora</i>	
Annex 3a. Enquestes en paper	
Annex 3b. Enquestes via electrònica	

INTRODUCCIÓ

Els mitjans de comunicació han mantingut una relació estreta amb la llengua. La llengua ha estat el canal per on els diferents mitjans han transmès les notícies, la publicitat i la programació, adreçades a tota mena de públic, divers, de diferents capes socials, educació i procedència. D'aquesta manera, la llengua ha esdevingut el vehicle per on han circulat tots els missatges emesos i que s'han pretès, per altra banda, prou entenedors per al gran públic. La llengua és el canal i el vehicle, el mitjà essencial sense el qual els *mass media* no podrien, senzillament, existir.

En el treball es realitza una transcripció de dos programes de televisió, amb la idea de saber quin és el tipus de llenguatge que usen aquests mitjans per adreçar-se al seu públic. Però seria absurd ignorar altres canals per als quals la llengua és imprescindible. Em refereixo al cinema, sobretot. I malgrat que no es considera un mitjà de comunicació, també és un element importantíssim pel que fa al tractament i transmissió lingüístics. I molts productes del cinema acaben sortint per televisió. La premsa escrita i, com a cas especial, Internet, també hi tenen força a dir.

En una llengua normalitzada, si entenem com a normalitzada aquella llengua l'ús de la qual és ampli i comú en tots els estrats i situacions de la vida quotidiana, en cadascun dels àmbits socials, aquest ús no és problemàtic, atès que els diferents registres utilitzats asseguruen una llengua viva, diferent i escaient a cada situació. Els mitjans que viuen en un medi amb aquesta mena de llengües saben, en principi, com utilitzar els diferents registres que la llengua els ofereix en cada situació. Tenen al seu abast un lèxic propi, que el geni de la llengua ha creat i que és usat per un determinat registre i per cada grup social. L'únic problema amb el qual s'enfronten els guionistes en aquesta situació ideal, a l'hora de traduir una pel·lícula o escriure un diàleg per a una sèrie de ficció, és el d'utilitzar un registre adequat segons el film i per al públic al qual es volen adreçar.

En el cas d'una llengua minoritzada com el català, hi podem afegir un altre problema addicional. Efectivament, la manca d'un registre propi –els motius són diversos, però es podria apuntar el desús, els canvis socials, els processos de substitució lingüística...– pot provocar una situació conflictiva amb l'ús del lèxic que cal emprar. Per una banda, es pot percebre un llenguatge amb certa presència d'arcaïsmes, que la gent no considera propi i, per l'altra, si s'accepta la parla més col·loquial, obtindrem una traducció amb forta presència de castellanismes, però segurament més propera a la llengua quotidiana. Pot ser que hagi començat el fenomen: el progressiu allunyament del llenguatge usat als mitjans respecte al del carrer. El problema pot ser més greu si aquest divorci augmenta, ja que el públic pot arribar a percebre la llengua que sent a la televisió i al cinema, bàsicament, com una llengua artificial, un català arcaic, allunyat del seu ús diari i col·loquial.

Però aquest divorci és real? És cert que s'estigui produint? Hi ha gent que es queixa d'un relaxament a l'hora de revisar el llenguatge de les emissions de sèries i pel·lícules, i des d'altres sectors, s'apunta cap a una altra direcció: se suggereix que la llengua utilitzada sigui més propera a la del carrer, entenent per la llengua del carrer la menys marcada per la norma, la que presenta més patologies en forma d'argot i castellanismes. Les opinions no tindrien gaire valor si sortissin de boca de gent poc qualificada, però no és

el cas. Aquestes opinions sorgeixen de gent preparada, situada en càrrecs prou importants per crear un corrent d'opinió significatiu.

Aquest treball és, sobretot, un treball de camp. Dues transcripcions i una enquesta, a banda de diferents reculls d'articles, dels quals n'extrauré citacions, que han aparegut en premsa en el darrer any i mig, aportaran mostres del que pot ser el pensament de gent entesa en la matèria, però també de gent anònima. M'interessava especialment l'aportació de gent anònima. La seva opinió és lliure de qualsevol interès, de qualsevol posició, i ens pot reflectir un pensament ajustat a la realitat.

Amb l'anàlisi del registre utilitzat en dos programes ben diferents de Televisió de Catalunya pretenc extreure una visió de la realitat. Veurem la utilització d'un registre determinat per a un programa considerat més culte i un altre de popular. En el mateix sentit, la realització d'una enquesta adreçada al jovent ens oferirà més dades sobre aquesta qüestió. Els resultats obtinguts ens permetran fer-nos una idea aproximada de la situació, i sabrem si és tan greu com alguns apunten.

Però amb aquest estudi vull anar més enllà i proposar una via intermèdia com a solució del possible conflicte. No existeixen solucions màgiques, però està clar que haurem de trobar un camí de sortida. Tractaré d'oferir una solució que permetria ajudar a sortir d'una situació semblant altres llengües amb una problemàtica similar a la nostra, apuntant cap a una "via intermèdia", com a alternativa que pugui arribar a satisfer tothom. O potser ningú.

El que pretenc, bàsicament, és posar sobre la taula un problema que la llengua catalana té entre les mans, a jutjar pels esdeveniments, i ajudar la gent que és responsable de la seva cura i utilització pública perquè prenguin una decisió valenta respecte a la situació.

CAPÍTOL I

Pel començament

CAPÍTOL I

PEL COMENÇAMENT

L'aparició a escena de TV3, Televisió de Catalunya, el setembre del 1983, va trasbalsar en gran mesura l'imaginari col·lectiu dels catalans, i en part, dels que no ho eren. Partíem d'una situació anòmala; un país europeu on només hi convivia dues emissores, i ambdues propietat del mateix grup, TVE. A Catalunya, en català, només existia programació en desconexions puntuals, normalment en hores de poca audiència.

La creació d'una televisió pròpia, gestionada des del país, amb uns continguts moderns, universals i allunyats del folklore, va propiciar que ràpidament fos ben acceptada per la societat catalana. Es presentava com una televisió jove, il·lusionada, trencadora amb els estereotips que fins aleshores havien funcionat a Espanya. De seguida es va veure, també, que *la nostra* seria una eina importantíssima de cara a la normalització lingüística de la llengua catalana. En una època d'intensa campanya a favor de la recuperació de l'ús social de la llengua, naixia amb intenció decidida per tal que tots els continguts fossin en català, i així va ser. Notícies, documentals, programes d'humor, pel·lícules, tot era realitzat o doblat en la nostra llengua. Hem de pensar que, per a la immensa majoria del públic, sentir en català els actors de Hollywood era tan estrany que hom deia que preferiria que les pel·lícules se seguissin emetent en castellà. I respecte a l'humor, per exemple, existia una clara diglòssia que gairebé no permetia identificar un humorista amb Catalunya. En aquesta primera època, la televisió catalana fou un referent lingüístic de primer ordre. És evident que va contribuir de manera notòria a la normalització de la llengua. Amb ella vam aprendre a dir *astròleg*, vam recuperar expressions populars, com *pendó*, paraules que fins aleshores s'havien castellanitzat, i va habitar les nostres orelles al so genuí de la nostra llengua en àmbits fins al moment reservats al castellà. A més, per a molts castellanoparlants fou la primera aproximació a la llengua catalana. Així, en paraules de Josep Gifreu (2008), TV3 "ha estat durant 25 anys el principal motor de la represa i de la normalització lingüístiques i culturals a l'espai audiovisual català després de la devastació del franquisme. Aquesta va ser la seva missió fundacional. I en termes generals, la seva ha estat una història d'èxit".¹

Tots els catalanoparlants —i els que no— preniem com a referent lingüístic la parla que apareixia a la televisió catalana, i de tots és coneguda l'expressió de la sèrie *Dallas* "*Sue Ellen, ets un pendó*".² Hem de tenir present, a més, que aquest referent ha estat l'única aproximació a la llengua i/o al consum mediàtic en català per a molta gent, amb el que això ha representat com a element cultural imprescindible. El model de llengua d'aquesta televisió va esdevenir la pauta per a la resta de mitjans que anaven apareixent al país, i va convertir-se en un pal de paller per al manteniment d'una llengua viva, útil i actual. A partir del naixement d'aquesta televisió, les coses ja no serien iguals. En efecte, la nova televisió va trencar una diglòssia molt estesa que no permetia comprendre la ficció si no era en castellà, i el fenomen contaminava tots els àmbits de la

¹ Gifreu, Josep "Per l'excel·lència; cap a on va TV3?" [en línia]. *Avui*. Comunicació. 3 de setembre 2008.

² *Sue Ellen, ets un pendó!* "Aquesta contundent afirmació, pronunciada a mitjans dels anys 80 per l'infame J. R. Ewing, en la veu de l'actor **Arseni Corsellas**, és probablement la frase més emblemàtica de la traducció audiovisual oralitzada (TAO) en llengua catalana".

Arnau, David "Malparits indignes" [en línia]. *El Periódico de Catalunya*. 8 de juliol de 2009.

comunicació: la publicitat, el cinema, les rodes de premsa, i qualsevol acte que fos mínimament formal. Gràcies a la televisió en català, la llengua va reconquerir àmbits de la qual havia estat proscribida, i el model lingüístic exhibit per TV3 va ser el patró per a tota la resta.

Amb els anys, però, aquest patró ha anat canviant, potser també gràcies al fet que la societat ha evolucionat i el coneixement de la llengua catalana, en termes absoluts, ha crescut considerablement. En aquest sentit, la televisió ha perdut —per fortuna— la seva missió d'adoctrinadora lingüística per esdevenir, senzillament, un mitjà de comunicació en català, en el qual, com assenyala Oriol Camps (2007), ensenyar no ha de ser la principal preocupació dels mitjans en català, sinó establir un espai de comunicació propi.

Per altra banda, l'ús de la llengua ha evolucionat ràpidament de la mà de la societat, fet que ha provocat la incorporació de neologismes, adaptats als diversos registres lingüístics del català, que la televisió ha incorporat segons ha convingut. La llengua presenta diferents registres, i la televisió els reflecteix sense problemes en l'espai pertinent. En aquest sentit, ens trobem amb un repte per a la llengua, ja que, segons el parer d'Oriol Camps (2007), "[...]el fet de fer en català una determinada funció social comporta també novetats per a la llengua: paraules noves, construccions noves, gèneres nous que impliquen noves maneres d'organitzar el discurs...[...]"³.

D'altra banda, no podem oblidar la raó sociolingüística de la castellanització del col·loquial, que no és altra que un reflex de la mateixa composició de la societat catalana, i del contacte intens entre catalanoparlants d'origen i castellanoparlants d'origen, sobretot en situació laboral i de lleure, fet que s'esdevé des dels primers anys escolars. Aquest fenomen provoca contaminació cap a les dues llengües, donat que reben influència una de l'altra, però se'n veu molt més afectada la llengua dèbil.

Què passa, però, si hi ha una funció social on el català no hi té —per diversos motius— paraules pròpies?⁴ No totes les paraules noves poden ser màgiques, ni agradar a tothom; però cal omplir aquesta necessitat sociolingüística d'una manera eficient. D'altra banda, la societat ja evoluciona per si mateixa. I aquí és on cal trobar el camí.

³ Camps, Oriol *Sobre la qualitat de la llengua dels mitjans de la CCRTV. Quaderns del CAC* [en línia]. Núm. 28. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, 2007

⁴ La situació de contacte de llengües actual s'agreuja en el cas de territoris bilingües, com l'àmbit català. En aquest sentit, en determinats àmbits, mots genuïns són substituïts per mots i expressions en castellà.

CAPÍTOL II

El problema: l'oportunitat

CAPÍTOL II

EL PROBLEMA: L'OPORTUNITAT

Les llengües sempre han reflectit els canvis que s'han produït en la societat que les utilitza; de fet, podem saber com és un poble analitzant amb deteniment la llengua que parlen. I en el cas català, la societat està en un procés de canvi important, i la llengua no en resta al marge. La llengua catalana es troba en un moment delicat, en un moment marcat per una forta arribada d'immigració, per un cert declivi en l'ús social, per la globalització. Aquest no és un treball que vulgui entrar en la qüestió; el fet és que la llengua catalana està perdent algun dels seus àmbits, dels seus registres, per la qual cosa, part del seu lèxic en queda afectat.

En efecte, d'acord amb Valls (1998:54) podem dir que el català pràcticament ha mort en el món de la delinqüència, del món dels baixos fons urbans i, per tant, el llenguatge d'argot i el registre popular i vulgar que hauria de generar l'ús d'aquest llenguatge ha quedat en desús i ha estat substituït progressivament pel castellà. A més a més, la pèrdua de l'argot de baixos fons genuí ha anat acompanyada per la progressiva acomodació de la nostra oïda als mateixos mots provinents de l'argot espanyol,⁵ fruit, sobretot, de la massiva presència de televisions en aquest idioma i del doblatge igualment en castellà de gairebé la totalitat de les pel·lícules d'estrena al cinema. No obstant això, la cosa més preocupant és, potser, que el jovent ha pres com a referència, com a mode de diferenciar-se de la societat, aquest argot farcit de castellanismes. El sociolecte de la joventut catalana apareix ben nodrit d'aquest argot de lèxic espanyol.⁶ Però considero que la identificació dels joves amb aquesta mena d'argot no hauria, en principi, de ser preocupant. Si més no, si ho sabem reconduir.⁷ És ben cert que els joves, amb els anys, canvien, i amb ells la seva manera de parlar. La solució passaria per tancar aquest argot dins l'àmbit que li correspon. Tampoc vull jutjar aquí un fenomen molt més greu per a la salut del català com representen els calcs semàntics que se senten

⁵ "Aquest és un fet evident i demostrable. Per començar, el traductor català no disposa —com en disposen altres llengües literàries— d'obres especialitzades on poder-se faltar en la seva comesa. L'única existent, el Vocabulari de l'argot de la delinqüència, de Joan J. Vinyoles i Vidal, és un treball meritori pel que té de buidatge literari d'obres pretèrites i de fixació d'unes escorrialles argòtiques catalanes en ús encara avui. Però és impensable que un traductor pogués fer parlar els buscavides i els perdiguers del Bronx o de Nova Orleans tal com parlaven ara fa un segle els personatges de Juli Vallmitjana o de Salvador Bonavia, o amb un collage del vocabulari que pugui encara subsistir entre els gitanos més vells que poblen les galeries de la Model o els barris caló de les nostres ciutats. És impensable i seria un disbarat intentar-ho." Valls, Àlvar "Quan els lladres i serenos han de parlar català" [en línia]. Quaderns. Revista de traducció 1, pàg. 54. 1998

⁶ "[...]I el català que enraonen fa pena de sentir. Aquesta generació no fa de pont en la transmissió de l'idioma a la propera generació, com sí que vàrem fer-ne nosaltres; es produeix allò que els americans anomenen "generation gap", és a dir, un buit generacional on s'estronca el corrent vital que passava la bona parla de pares a fills i néts. Amb això el bell català col·loquial se n'ha anat al cel." Ortís, Pere "El jovent i la llengua", dins: *Llengua Nacional*. Associació Llengua Nacional. I trimestre, any XIX, núm. 66. Pàgina 25. Barcelona: 2009

⁷ En aquest sentit és important la tasca realitzada per Jaume Salvanya respecte a la normalització de la llengua col·loquial en les emissores Flaix FM i Ràdio Flaixbac. *Llengua i ús* [en línia]. Secretaria de Política Lingüística. Segon quadrimestre, núm. 36, 2006

a tort i dret. Aquests sí que s'han de perseguir i combatre sense pietat, de la mateixa manera que la presència de castellanismes fàcilment traduïbles dins d'una oració.⁸

També preocupen les conseqüències que pot comportar aquesta situació. Hom ha començat a observar una incipient desafecció —aquesta desafecció, moltes vegades seria inconscient⁹— d'aquest jovent envers la producció cinematogràfica i/o televisiva en català, a causa sobretot al fet que els joves, per culpa principalment del registre lingüístic emprat, percebrien les situacions i els personatges de les sèries en català com allunyats del seu context social, de la seva realitat immediata. Les escenes, les converses, esdevindrien fictícies; la sensació d'identificació amb els personatges no es produiria pel fet que no s'expressen amb el seu vocabulari, el que utilitzen amb els companys i amics de l'escola i el carrer.¹⁰ Dit en altres paraules, a escena apareixen unes situacions, ambientades en un context familiar o fàcilment identificable —escola, família, grups d'amics, etc.— que no reflecteixen la llengua que ells senten al carrer i, per tant, són percebudes com a molt irreal.¹¹

El registre més col·loquial, és, precisament, el registre utilitzat pels joves; els motius d'aquesta presència de barbarismes són diversos, però com apunta Camps (*Quaderns del CAC*, 28), en el llenguatge dels joves, la tolerància a la presència de barbarismes és molt gran, fenomen que busquen com a certa transgressió o, senzillament, per estar a la moda.

D'altra banda, el lèxic col·loquial acostuma a ser molt permeable a les importacions, i actualment provenen de l'espanyol i de l'anglès, i s'acompanyen d'interjeccions

⁸ "[...]Ha de preocupar perquè la tendència va molt més enllà i afecta les estructures sintàctiques pròpies de la llengua. No és ja només que un tenir que substitueixi de manera sistemàtica un haver de o un caldre que. Aquests exemples que tant preocupen la gent de bona fe. El mimetisme i la dependència van molt més enllà. Fins al punt que les noves paraules o expressions que van entrant per la necessitat d'ús en el català ho fan sempre per la porta del castellà. Fins al punt també que les construccions de les oracions, les frases fetes, l'argot juvenil, tot, absolutament tot, en el català és una adaptació del castellà." Sanchis, Vicent "El català, llengua o dialecte?" [en línia]. *Avui*. Opinió. 1 de febrer de 2009.

⁹ "Entre els joves el sentiment de pertinença a una identitat s'ha afluixat considerablement a causa del procés de mundialització, que tendeix a homogeneïtzar-ho tot en favor dels més poderosos. Per tant, sense que hi estiguin activament en contra, són relativament indiferents a mantenir el català." Martí i Castell, Joan (President de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans), "En quin estat es troba la llengua catalana?", dins: *Llengua Nacional*. Associació Llengua Nacional. I trimestre, any XIX, núm. 66. Pàgina 6. Barcelona: 2009

¹⁰ "[...] les sèries televisives reproduïxen, en general, els recursos retòrics del registre juvenil real, però amb una presència molt menor. De tot plegat s'extreu la conclusió que en algunes ocasions el registre juvenil mediatitzat no és prou representatiu del parlar adolescent i sovint els joves no s'hi identifiquen." Muñoz, Isidre; Torra, Glòria; Leonart, Ton *Els cronolèctes* dins: Bassols, Margarida; Segarra, Mila (ed.) *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Eumo Editorial. Pàg. 194

¹¹ "El Diccionari del Grup Flaix està fet de respostes a aquestes preguntes. Respostes sovint satisfactòries, però que de vegades palesen la impotència de qui ha d'esporgar o inventar l'espontaneïtat, perquè gairebé ningú (i menys els joves) s'apunta a un invent que dinamita la complicitat i debilita els vincles amb el grup.

I és que la idea que un registre col·loquial es pot inventar contradiu la seva mateixa essència. El col·loquial és, per definició, el que es diu i substituir-lo per el que caldria dir pot fàcilment convertir qui ho fa en un estrany, si no un pedant, entre els seus. El repte en aquests casos és no tallar tan arran que et quedis sense dit."

Pla Nualart, Albert "El català col·loquial" [en línia]. *Avui*. Diàleg. 29 d'abril de 2009

(;Joder!,etc.). En el llenguatge col·loquial, mostrat en sèries de ficció com pot ser *Ventdelplà*, exigim inconscientment que els personatges ens parlin amb un registre més col·loquial, perquè, com assenyala Camps (*Quaderns del CAC*, 28), en sèries com *El cor de la ciutat* o *Ventdelplà*, que se situen en el present, no s'accepta que els personatges emprin un llenguatge tan depurat que no els faci creïbles.

Fixem-nos en l'apreciació de *situades en el present*. Fa la sensació que la llengua col·loquial actual ha evolucionat de manera diferent, requereix un vocabulari més específic...més barbarismes. Em faig la pregunta següent: les mateixes sèries, ambientades als anys vuitanta o, fins i tot abans, admetrien el mateix llenguatge, o podria ser més depurat? Per tant, és evident que acceptem que el registre col·loquial es fa necessari per a la versemblança d'una sèrie actual o situada en el present.¹²

Però la cosa es complica encara més quan ens adonem que aquest llenguatge, quan els joves l'utilitzen, apareix amb una presència important de castellanismes. L'argot juvenil els ha incorporat provinents de la massiva influència dels mitjans de comunicació i del cinema en castellà i pel fet que aproximadament un 50% de la població jove té el castellà com a llengua materna. Conseqüència de tot plegat, cada vegada hi ha més veus crítiques que consideren el doblatge del cinema en català com a irreal, i que en demanen una revisió.

Hi ha, però un matís important, que més tard veurem reflectit a les enquestes que apporto al treball. Existeix una consolidada tradició de traducció en castellà que no és tan llarga en català.¹³ Aquest fet és el que permet interioritzar unes formes i expressions que se'ns fan estranyes en la nostra llengua. Hem de recordar que les llengües són, pel damunt de tot, un costum, un hàbit, i tal com indica David Arnau (*El Periódico de Catalunya*, "Malparits indignes" 2009), l'artificiositat del castellà existeix, però la tenim tan interioritzada que no la percebem, fruit dels anys que fa que sentim doblatges en aquesta llengua.

Però ahora, cal també tenir present un fet importantíssim: el català ha deixat de fabricar argot propi. Així, la traducció es complica pel fet que el lèxic propi ha quedat no només arcaic, sinó també oblidat del vocabulari, fet que no succeeix en castellà. O sigui, que la utilització del lèxic propi en català pot passar, en determinats casos, per la utilització d'arcaïsmes.

¹² "En la mesura que el lèxic s'acosta al col·loquial pretesament espontani [...] hi ha una entrada de formes interferides, que són recurrents en totes les sèries de televisió: es tracta d'"apretar", "barco", "bronca", "capullo", "carinyo", " col-le", "deixar-se d'hòsties", "disfrutar", "enrotllar-se" ('tenir una relació amorosa curta i superficial')[...]. Fora d'aquestes paraules més habituals, hi ha altres formes interferides que de tant en tant se senten però que ahora s'eviten: "a tope", "currar", "gilipolles", "liar-la", "pillar", "pringar", "tope guai", "vaia"."

Paloma, David *El col·loquial de les sèries de televisió* dins: Bassols, Margarida; Segarra, Mila (ed.) *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Eumo Editorial. Pàg. 73

¹³ "[...] Probablement, si ara el nostre J. R. volgués ser creïble, hauria de dir «Sue Ellen, ets una puta!», ignorant tots els matisos lèxics de la llengua original, de "tramp" a "whore", passant per "bitch", "turt" o "slut". [...] En canvi, si aquesta TAO fos en castellà, el nostre protagonista podria dir també, i sense ruboritzar-se, zorra, golfa, furcia, ramera... Tot un ventall d'improperis anacrònics consolidats per l'ús després de 80 anys de doblatges en aquesta llengua (la primera pel·lícula doblada al castellà data de 1929, ni més ni menys)."

Arnau, David "Malparits indignes". [en línia]. *El Periódico de Catalunya*. 8 de juliol de 2009.

Potser cal trobar un punt d'equilibri; cal fer un pas decidit per, primer, augmentar la presència del cinema en català a les sales dels Països Catalans, i això ho han d'aconseguir els polítics amb el suport de la societat civil¹⁴ i, segon, acostar de la manera més eficient les produccions a les oïdes més profanes, a les menys habituades al cinema en català —pel fenomen del costum abans esmentat. I aquest darrer punt és el que està a les mans dels especialistes de la llengua.

Fins ara, havíem considerat la presència de castellanismes com un error que calia combatre, però aquesta vegada —a desgrat meu, cal dir-ho— les coses poden haver canviat. En aquest sentit, se'ns presenta una oportunitat que hem de saber aprofitar i reconduir. D'altra manera, la situació se'ns pot escapar de les mans, i potser de manera definitiva. No parlo d'acceptar a qualsevol preu un castellanisme; tampoc d'incloure'l en qualsevol frase ni situació. Però sí que podem intentar crear un llenguatge d'argot, acceptant aquell lèxic que convingui —i només— en una situació determinada.

He volgut aportar dades objectives del problema, i aquest és el motiu de la realització de les dues transcripcions. Ens serviran per esbrinar si són certes moltes afirmacions i/o percepcions. Per complementar-ho, presento les dades d'una enquesta, realitzada a 28 joves, d'entre 11 a 16 anys, que ens permetrà conèixer directament la seva opinió i saber què en pensen, si és que en tenen una opinió formada.

¹⁴ Més de la meitat dels catalans, en concret el 56,6%, consideren que el nombre de pel·lícules que s'exhibeixen doblades o subtitulades en català és insuficient.

Font: Enquesta sobre la proposta de la nova llei del cinema. Cultura i Espectacles. *El Periódico de Catalunya*. 23 de març de 2009

CAPÍTOL III

LES TRANSCRIPCIONS

Transcripció d'un capítol de *Plats Bruts*
Transcripció d'un debat del programa *Àgora*

TRANSCRIPCIÓ DEL CAPÍTOL DE *PLATS BRUTS*

Introducció a la transcripció de *Plats Bruts*

L'objectiu que em proposo amb aquesta transcripció és extreure els castellanismes —deixant de banda altres col·loquialismes— que puguin aparèixer en el diàleg d'un capítol de la sèrie *Plats Bruts*, emesa per Televisió de Catalunya amb gran èxit d'audiència. Coproduïda entre Kràmpac, El Terrat i Televisió de Catalunya, *Plats Bruts* és una sèrie d'humor destinada sobretot a un públic juvenil, de llenguatge fresc, informal i desenfadat.

La sèrie va tenir molt bona audiència, ja que va superar el milió d'espectadors en el segon episodi. Se'n van emetre setanta-tres episodis durant sis temporades, des de l'any 1999 fins al 2002.

L'acció de la sèrie gira entorn de la vida de dos amics, David Güell i Josep Lopes, els quals viuen junts en un pis al barri barceloní de l'Eixample. David estudia a l'Institut de Teatre i pertany a l'alta burgesia barcelonina, mentre que en López és un locutor de ràdio. Ambdós tenen una veïna, l'Emma, que viu en una caseta de fusta al terrat de l'edifici. És una noia estranya i estrofolària, i representa que porta un tipus de vida alternatiu. Un altre personatge és la Carbonell, l'assistenta d'en David. Carbonell és una dona de mitjana edat, que té cura de'n David. La sèrie es desenvolupa en altres escenaris, com Ràdio Bofarull, on treballa en López amb la Mercedes, la seva cap, i el Ramon, el tècnic de so. També s'escenifica en un bar, on s'hi solen reunir els protagonistes, i on treballa en Pol, un personatge homosexual que també estudia a l'Institut del Teatre. Podem observar que la tria dels personatges ens permet identificar-los com a membres variats i plenament integrats a la vida barcelonina, per la qual cosa el llenguatge que utilitzen ens pot donar pistes sobre la situació de la llengua del carrer i la presència de barbarismes com a fet intrínsec.

L'anàlisi dels barbarismes que apareguin ens permetrà conèixer, per una banda, el tipus de català col·loquial que s'utilitza en una sèrie d'humor i, per l'altra, establir les connexions d'aquest amb el llenguatge real que es parla al carrer. És important recordar que, malgrat que tot el diàleg sembla volgudament improvisat, són actors interpretant un guió prèviament escrit. Pot ser interessant saber fins a quin punt la tria d'un llenguatge amb presència de castellanismes arriba a ser determinant a l'hora de crear uns personatges còmplices, amens, propers a l'espectador.

L'objectiu final és determinar si apareixen castellanismes, quantificar-los, i si els castellanismes que apareixen a la sèrie són gratuïts, si la seva presència obeeix a imperatius de naturalitat, i si aquests castellanismes no podrien tenir representats els seus equivalents en català amb la mateixa sensació d'espontaneïtat en el diàleg. Cal dir que les formes pròpies no normatives del català col·loquial, que n'hi ha, no les he recollit en aquest estudi. El procés d'elaboració ha consistit a escoltar i recopilar les característiques del llenguatge que utilitzen tots els personatges que apareixen en el capítol titulat *Tinc pànic* de la sèrie *Plats Bruts*. És el desè episodi de la tercera temporada.

Es pot trobar en l'enllaç següent:

http://www.youtube.com/results?search_query=tinc+p%C3%A0nic&search_type=&aq=f

El corpus del treball transcrit és del capítol emès a finals de l'any 2000 per Televisió de Catalunya. Cal remarcar que els personatges utilitzen la variant central del català, i més concretament, el dialecte barceloní. La Mercedes, però, amb un fort accent castellà, i el Pol sembla que podria pertànyer al dialecte occidental, però força aigualit.

Corpus de la transcripció de *Plats Bruts*

La decisió de triar un capítol de *Plats Bruts* sorgeix de la necessitat de respondre la pregunta que em plantejo en aquest treball. Necessitava un element que em permetés detectar la presència de castellanismes en la parla quotidiana, no oficial, col·loquial, i aquesta sèrie m'ho ofería. La sèrie, a més, va ser seguida per milions d'espectadors al llarg de la seva emissió, fet que amplia la seva repercussió social. Per altra banda, es tracta d'una sèrie que utilitza un llenguatge molt col·loquial, bastant fidel al que podem sentir en la parla barcelonina informal, la qual cosa també la converteix en una comèdia televisiva gairebé única.

La sinopsi del capítol és la següent:

Ràdio Bofarull és a punt de tancar a causa de la baixa audiència, però al Ramon se li acut una idea per impedir-ho, un programa especial sobre una radionovel·la on s'explica una fuga a la central nuclear d'Ascó. Per dur a terme el relat de la història, compta amb l'ajut del Lopes, el Pol i el David. Mentrestant, l'Emma torna a cercar feina i aquest cop s'interessa per entrar al cos dels Mossos d'Esquadra. Quan comença el programa especial de Ràdio Bofarull, el pànic s'estén a Barcelona perquè la gent es creu la història, i l'Emma és acceptada al cos a causa al rebombori i a la falta d'efectius. Per acabar-ho d'adobar, el David, que encara pateix les seqüeles de la ruptura amb la Marina, la seva exparella, s'introdueix tant en el paper que s'acaba tornant boig.

Mètode de treball

El mètode de treball consisteix a escoltar i anotar cadascuna de les frases emeses durant tot el capítol estudiat. La duració en temps real del capítol és de vint-i-tres minuts i trenta-tres segons. Un cop feta la transcripció identificaré tots els castellanismes que apareguin en el guió. Amb els resultats que n'extregui, elaboraré unes anàlisis i faré unes reflexions, que em permetran, juntament amb l'estudi dels barbarismes que apareguin en la transcripció del programa *Àgora*, comparar dos tipus diferents de llenguatge, un de clarament informal —*Plats Bruts*— i un altre de formal espontani —*Àgora*—, molt marcats per la diferent formalitat de cada programa.

Descripció dels barbarismes

Barbarismes lèxics

- Línia 3: Què, nois? Voleu alguna coseta més? **Boquerons**, **txocos**, patates braves?
- Línia 7: Doncs...serà una de braves, **jefa**.¹⁵
- Línia 44: Sí, home! La teva **exnòvia**, la que treballava amb peixos.
- Línia 50: [...] **Bueno**,¹⁶ no la trobo a faltar gens.
- Línia 51: **Tio**,¹⁷ quina sort que tens de[...].
- Línia 65: **Pues**¹⁸ quan hagi acabat de buscar feina[...].
- Línia 68: [...]et paguen un **pastón**.
- Línia 110: [...]Però tu, nena, estàs **tonta** o què? (Paraula d'ús restringit al llenguatge col·loquial, admesa en espais informals. No recollida al DIEC).
- Línia 165: [...] **Vale, vale, vale, vale!**¹⁹ Em sembla que aquest personatge[...].
- Línia 178: Un equip de **gilipolles**.
- Línia 183: [...] **Bueno**, **típo** Marlon Brando.
- Línia 289: Et va passar la informació un **sapo!**²⁰
- Línia 293: Ah! Tu voldràs dir un **topo!**²¹
- Línia 308: [...]El meu nom és Félix Boronat, **ingenyer** en cap de la nuclear[...]
- Línia 321: **Xulo**, eh?
- Línia 325: [...]tothom està saquejant els súper, els **colmados**, les botigues de roba[...]
- Línia 383: [...]i a sobre m'han fotut al **talego** per agressió a l'autoritat, David.
- Línia 389: [...]Què és això? Un **bocata?**²²[...]

¹⁵ La paraula **jefa** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 7; línia 298; línia 304; línia 365; línia 380.

¹⁶ La paraula **bueno** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 50; línia 98; línia 183; línia 277; línia 294; línia 329.

¹⁷ La paraula **tio** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 51; línia 87; línia 93; línia 131; línia 138; línia 225; línia 252(dues vegades); línia 286; línia 292 (en plural).

¹⁸ La paraula **pues** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 65; línia 378.

¹⁹ La paraula **vale** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 165 (quatre vegades); línia 166; línia 234.

²⁰ La paraula **sapo** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 289; línia 290; línia 291; línia 292; línia 294.

²¹ La paraula **topo** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 293; línia 294.

²² La paraula **bocata** també apareix al text en les següents posicions:

Línia 389; línia 391 (en plural).

Frases fetes

Línia 118: [...]perquè físicament *tinc un polvet*.

Barbarismes fonètics

Línia 18: [...]no m'he fixat que era una versió maxi *single* (pronunciat [síngle])

Línia 356: [...]I això és una conspiració de la *KGB*, de la *CIA*, de la *BMW* (pronúncia de les lletres a la castellana)

Comentaris als barbarismes

Els barbarismes més nombrosos són els lèxics. Podem observar que el recurs més utilitzat és la substitució d'un mot genuí per un altre de forà. En la majoria dels casos, el mot genuí podria utilitzar-se sense problemes: *boquerons/seitons*, *txocos /sepionets*, *pues/doncs*, *tio/nano*, *vale/entesos-d'acord...* però en d'altres *jefa/mestressa* (per cridar algú, familiarment, segons el *DLLC multilingüe*²³) ens trobem que el text perdria frescor si utilitzem el mot normatiu. Es fa palesa la font generadora d'argot del català. Hi ha una sèrie de paraules que provenen directament de l'argot de l'espanyol: *pastón*, *topo*, *talego*, *chulo*, *bocata*. El cas de *topo* és paradigmàtic com a ús d'un mot (persona infiltrada en una organització o grup) sense tenir una paraula pròpia en català que designi el concepte. En francès és diu *agent dormant*, i en anglès *sleeper agent*. El cas de *xulo* (*chulo*) és un altre exemple de paraula de la qual potser no podem prescindir en el diàleg: segons el *DLLC multilingüe* caldria traduir-la, en el sentit de *bonic*, com a *bufó*.

Cal remarcar la utilització d'insults castellans, en detriment dels propis: *tonta/ximple*, *gilipollas/carallot*. El mot *tonta* és més d'ús molt freqüent; apareix fins i tot literàriament; *carallot* era d'ús ben habitual fins no fa gaire.

A continuació trobem els barbarismes fonètics. Aquí hi apareixen mots pronunciats directament en castellà, sense cap adaptació al català, i acrònims que presenten el mateix fenomen: *maxi single*, *KGB*, *CIA*, *BMW*.

És interessant l'expressió *tinc un polvet*, derivada de l'expressió castellana *echar un polvo*. Es tracta d'una frase intraduïble literalment, de la qual n'hem d'extreure el concepte per poder trobar el mot idoni en català, que seria *fotre un clau*.

No he inclòs com a barbarismes expressions considerades pròpies del català col·loquial, com les que apareixen a la línia 53: Què va!, dona, què va!, i a la línia 86: Ei, què tal?. La web de l'*esAdir* classifica aquestes expressions com "paraules específiques del llenguatge col·loquial, admeses en espais informals, habituals sobretot en diàlegs o declaracions".

²³ Diccionari de la Llengua Catalana Multilingüe (en línia).

Com a curiositat, hi ha un personatge, l'Emma, que fa de policia. En una escena, entra sobtadament al bar i emet dues frases en castellà: Línia 343: *¡Silencio todo el mundo, coño!* i línia 345: *¡Que no cunda el pánico!* És representatiu fins a quin punt tenim interioritzada la identificació de policia amb llengua castellana, malgrat que representa que fa de Mosso d' Esquadra.

La transcripció de *Plats Bruts*, en xifres

En el text estudiat hi ha un total de **55** castellanismes, que representen el **1,55%** de la totalitat de les paraules emeses pels personatges. El total de paraules emeses i estudiades en la transcripció del capítol és de 3.530

Pel que fa a les vegades que apareixen, el més nombrós és, en primer lloc *tio* (10 vegades), seguit de *vale* (6 vegades), *bueno* (6 vegades) i *jefa* (5 vegades).

Respecte a la distribució al llarg del text, és bastant uniforme; els barbarismes sorgeixen constantment a excepció dels moments en què parla algú amb una certa autoritat, o un mitjà de comunicació. Aquest punt és important si pensem que en aquests àmbits, el llenguatge emprat deixa de ser col·loquial i esdevé més elaborat. Si analitzem la totalitat d'aquest text —diguem-ne no col·loquial—, ens surten unes xifres considerablement inferiors a la resta: dos castellanismes, que representen un 0,33% del total de les paraules. Les línies que representen aquestes dades van de la línia 184 a la 219; de la 261 a la 264; de la 307 a la 311 i de la 336 a la 342.

Conclusions de la transcripció de *Plats Bruts*

De la transcripció del text sencer del capítol de *Plats bruts* en podem treure una primera conclusió ràpida: un diàleg televisiu en català, volgudament informal, amb la voluntat per part dels guionistes de recrear uns personatges propers a l'espectador, se'ns apareix amb una presència relativament important de castellanismes.

L'aparició dels castellanismes compleix una doble funció: en primer lloc, permeten situar els personatges en una realitat urbana coneguda, i alhora, l'espectador identifica els personatges com a propers, i es crea d'aquesta manera un lligam entre personatge i espectador. La llengua que es mostra és molt propera a la real,²⁴ la que se sent al carrer i s'utilitza amb els amics, i, per tant, aquest procés d'identificació amb els personatges de la sèrie és més fort. Els guionistes, doncs, han introduït intencionadament uns barbarismes que no es fan estranys a les orelles de l'espectador. No hem d'oblidar que la sèrie va tenir uns índex d'audiència molt alts —milió i mig de telespectadors, la meitat de l'audiència televisiva a Catalunya. Es podria intentar la correcció dels barbarismes en la majoria de casos, però en d'altres el text perdria frescor i espontaneïtat, i es crearia certa artificiositat.

És important observar com s'utilitzen dos registres lingüístics diferents segons qui parli. D'aquesta manera, en el capítol estudiat, el llenguatge utilitzat per mitjans de comunicació i per persones amb un suposat nivell educatiu alt i que s'adrecen a un

²⁴ En podem trobar bones mostres en l'obra de Lluís Payrató *Català col·loquial*. Biblioteca Lingüística Catalana. València: Universitat de València, 1988.

públic ampli és molt menys contaminat per la presència de castellanismes que la resta del diàleg de la sèrie. Aquest fet ens hauria de fer reflexionar en la mesura que, potser inconscientment, els guionistes tenen assumit que el llenguatge del carrer és més permeable a la presència de castellanismes.

TRANSCRIPCIÓ DEL PROGRAMA ÀGORA

Introducció a la transcripció d'Àgora

L'objectiu d'aquesta transcripció és extreure els castellanismes que puguin aparèixer en el diàleg del debat sobre els fets del Palau, entre els personatges convidats del programa *Àgora*, emès per televisió. *Àgora* és un programa de debat, destinat a un públic general, i que prioritza les informacions polítiques i econòmiques d'aquest país.

És un dels espais setmanals de referència per a l'anàlisi i la reflexió que s'emet a Televisió de Catalunya. Des de setembre, s'emet per TV3 i en horari de màxima audiència. Anteriorment, la seva cadena d'emissió havia estat el Canal 33, on, després de deu anys, es va convertir en una de les marques més ben valorades pels espectadors. El programa té com a repte el rigor i l'estàndard de qualitat dels Serveis Informatius de Televisió de Catalunya.

Els personatges convidats acostumen a ser personalitats que coneixen bé el tema de què es parlarà. En el programa analitzat, els participants són el presentador, Xavier Bosch; el Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Joan Manuel Tresserras; el director de l'Orfeó Català, Josep Vila; l'advocat i economista Francesc Cabana; i el cantaire de l'Orfeó Català, Carles González. Tots ells tenen una relació estreta amb el Palau, i van ser els escollits pel seu coneixement de primera mà dels fets esposats en el programa.

El llenguatge que utilitzen ens permetrà conèixer la formalitat amb què construeixen el seu discurs, sabent que es tracta d'un programa de televisió que s'emet en directe i en forma de debat, per tant, improvisat, i comprovar fins a quin punt està contaminat per barbarismes. També caldrà observar fins a quin punt coincideix o no amb el llenguatge més col·loquial.

L'objectiu final és determinar si apareixen castellanismes i quantificar-los. Si n'apareixen, caldrà saber si la seva presència obeeix a imperatius de naturalitat, i si aquests castellanismes no podrien tenir representats els seus equivalents en català amb la mateixa espontaneïtat en el diàleg. Les formes pròpies no normatives del català col·loquial, que n'hi ha, les he recollit en aquest estudi. Les he comentades a part, ja que m'han semblat interessats, contraposades a les de *Plats Bruts*. El procés d'elaboració ha consistit a escoltar i recopilar les característiques del llenguatge que utilitzen totes les persones que apareixen (presentador i entrevistats) en el debat sobre els fets del Palau del programa *Àgora*.

Corpus de la transcripció

El corpus del treball transcrit és el debat sobre la figura de Fèlix Millet, en relació a la seva imputació per corrupció en la gestió del Palau de la Música, emès el 28 de setembre del 2009 al vespre per TV3, Televisió de Catalunya. L'esmentat debat va ser emès a partir de les 23 hores i 22 minuts, amb una quota de pantalla del 7%. Per grups d'edat, el grup amb més quota va ser el de 65+, amb el 11,5%, seguit del grup de 45-64, amb una quota del 8,4%, i a distància, el de 13-24, amb 4,7%. Per classe social, domina amb claredat el de classe social alta i mitjana-alta, amb el 12,2% de quota.²⁵

²⁵ Font: TNS; Informe elaborat pel Departament d'Audiència i Anàlisi de TVC.

La decisió de triar una emissió d'*Àgora* també sorgeix de la necessitat de respondre la pregunta que em plantejo en aquest treball. Necessitava un element que em permetés detectar la presència de castellanismes en la parla espontània, i aquest programa, com *Plats Bruts*, m'ho permetia. Però a diferència de *Plats Bruts*, en aquest programa hi busco una llengua més ajustada a la normativa, i, tanmateix, espontània i improvisada. De la comparació de totes dues transcripcions, n'extrauré les conclusions corresponents. Finalment, cal remarcar que els participants utilitzen la variant central del català, amb un registre que és el formal espontani.

Mètode de treball

El mètode de treball consisteix a escoltar i anotar cadascuna de les frases emeses durant tot el debat estudiat. La duració en temps real és de quaranta-quatre minuts i vuit segons. Un cop feta la transcripció caldrà identificar tots els castellanismes que apareguin en el guió. Amb els resultats que n'extregui, elaboraré unes anàlisis i faré unes reflexions, que em permetran, juntament amb l'estudi dels barbarismes que apareguin en la transcripció de *Plats Bruts*, comparar dos tipus de llenguatge, un de clarament informal, però planificat, i un altre d'espontani, però amb voluntat de ser formal.

Descripció dels barbarismes

Barbarismes lèxics

Línia 97: [...] *el tipo de contacte* [...].

Línia 303: [...] per part dels *propis*²⁶ gestors

Línia 397: [...] de dir *bueno* [...].

Verbs

Línia 134: [...] al cap de quatre dies que *irrompissin* els Mossos [...].

Preposicions

Línia 55: [...] a part *de que*²⁷ hi ha hagut uns malfactors [...].

Línia 269: [...] conec *a* dos germans seus [...]. Conèixer és un verb transitiu. IEC, Diccionari de la Llengua Catalana; en la majoria dels casos, rebutja la prep. *a*

Articles

Línia 116: [...] eren donar i divulgar *lo*²⁸ que és la cultura popular catalana [...].

Pronúncia (manca d'elisió)

Línia 258: [...] la consideració *de un* crac en la matèria [...].

Línia 307: [...] algun tipus *de indicació* [...].

Línia 353: *La única* forma de reparar-ho [...].

Línia 497: [...] vigilància *de institucions* com ara el Palau [...].

Línia 504: [...] més enllà *de aquest* treball inicial [...].

Línia 511: [...] l'impacte social, *la alarma*, la desconfiança [...].

Línia 638: [...] manca d'honorabilitat o *de inhabilitació* legal [...].

²⁶ *Propi*, en el sentit d'"identitat", també apareix al text en les següents posicions:

Línia 303, línia 558, línia 592.

²⁷ L'expressió *de que* també apareix al text en les següents posicions:

Línia 55; línia 144; línia 145; línia 163; línia 203; línia 228; línia 241; línia 252; línia 274; línia 349; línia 361; línia 583; línia 636.

²⁸ L'article neutre *lo* també apareix al text en les següents posicions:

Línia 116, línia 401.

Comentaris als barbarismes

Apareix en un parell d'ocasions l'ús de l'article neutre *lo*, amb un ús incorrecte en català central formal. Segons la web de l'Esadir, en català no disposem d'un article neutre específic, per indicar la condició d'abstracte o inconcret, per la qual cosa cal utilitzar recursos alternatius, com pot ser substituir-ho per *el*.

Trobem en tres ocasions un ús indegut de *propi* en el sentit d'"identitat", i no de "possessió", que seria el correcte.

És curiós l'ús, per part del presentador, de la forma del verb *irrompre*. La veu castellana *irrumpiesen* apareix en el seu discurs, tot provocant que generi la forma incorrecta *irrompissin* en lloc de la correcta *irrompessin*. El problema rau en la classificació d'aquest verb en la segona conjugació (*irrompre*) o en la tercera ("*irrumpir*"). I és aquí on hi ha la interferència del castellà.

En diferents ocasions trobem articles i preposicions davant vocal sense que s'hagi realitzat la pronúncia elidida, de la mateixa manera que ho fa el castellà. En aquest sentit, expressions com *de un*, *de indicació*, *la única*, *de institucions*, etc, s'han inclòs, pel motiu esmentat, com a castellanismes.

En el text he volgut destacar, per nombroses, expressions pròpies del català central col·loquial, amb formes extrems directament de l'oralitat,²⁹ provinents del dialecte barceloní, com per exemple a la línia 13: *Per (ai)xò[...]*; línia 71: [...]*gràcies amb* ell, [...], amb la presència de la consonant de reforç; línia 128: [...]*sí que vem* fer[...]; línia 282: *A vera*, Fèlix Mª Millet[...]; línia 395: *hi via* coses en el Palau[...].

En tot cas, són formes col·loquials del català central; casos com *hi via* no són recomanables segons la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*.³⁰

Esment a part mereixen les ultracorreccions següents, a la línia 530: [...]*que és l'institució*[...], pronunciat amb elisió; i a la línia 545 i 694: [...]*demanar una comisió* d'investigació[...], pronunciat amb essa sonora. De fet, les elisions davant *i* o *u* àtones, a la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*, es consideren admissibles, només en registres informals. Ens trobem davant d'un problema del formal espontani: sempre conté elements propis de l'informal, a causa de l'espontaneïtat.

Trobem també una metàtesi, molt comuna en la llengua oral, a la línia 590: [...]*les persones que hem estat al radere*[...].

²⁹ "Aquest col·loquial (mediatitzat) tant present en els mitjans usuarà, doncs, trets fonètics, morfològics i sintàctics de l'estàndard, sobretot oral, però en conservarà alguns, moltes vegades lèxics (mots, frases fetes, modismes i refranys), del col·loquial real."

Bassols, Margarida *El col·loquial dels mitjans* dins: Bassols, Margarida; Segarra, Mila (ed.) *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Eumo Editorial. Biblioteca de la Universitat de Vic. Pàgina 13

³⁰ *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 2001.

La transcripció d'Àgora, en xifres

En el text estudiat hi ha un total de **28** castellanismes, que representen el **0,36%** de la totalitat de les paraules emeses pels personatges. El total de paraules emeses i estudiades en la transcripció del debat és de 7.652.

Pel que fa a les vegades que apareixen, el més nombrós és, en primer lloc *de que* (13 vegades); a continuació *propi* (3 vegades), seguit de *lo* (2 vegades).

La distribució al llarg del text és bastant uniforme, però és interessant observar que hi ha personatges que tenen el rècord d'ús d'una expressió (i de castellanismes). Em refereixo al Conseller de Cultura Tresserras. Ell sol genera, entre d'altres, en onze ocasions l'expressió *de que*, del total de catorze vegades que apareix en la totalitat del text.

Conclusions de la transcripció d'Àgora

La transcripció del debat d'Àgora dedicat als fets del Palau ens permet extreure unes conclusions interessants. En primer lloc, i com a fet sorprenent, les incorreccions més nombroses, i amb diferència respecte als barbarismes lèxics pròpiament dits, corresponen a errors de pronúncia. Així, trobem que moltes elisions d'articles i/o preposicions davant vocal no es realitzen. Aquest fenomen només es pot entendre si acceptem que la interferència de la llengua castellana n'és la responsable. El castellà no elideix mai davant vocal, per tant, és comprensible que el fenomen es traspassi cap a la llengua oral catalana. No obstant això, hauríem de creure que uns personatges amb un nivell educatiu i social elevat com sembla que són els que participen en el debat transcrit d'Àgora, no haurien de produir el fenomen, però l'evidència ens demostra que és tot al contrari. En canvi, si obviem aquesta mena d'errors juntament amb els nombrosos *de que*, ens trobem amb un discurs força depurat, amb només cinc castellanismes: *típo, propri, lo, irrompissin* i *bueno*.

Per acabar, vull fer esment de la utilització, per part del presentador, d'un llenguatge amb presència de detalls que el situen en un marc més elevat. Malgrat que el presentador sigui qui comet una de les incorreccions (el verb), és capaç d'emprar mots fora de l'ús habitual. En aquest sentit, és destacable l'aparició, a la línia 439, de la paraula *podrimener*.³¹ La presència d'aquesta paraula reforça la idea que les persones que participen al debat i cap a les quals s'adreça tenen un coneixement elevat de la llengua catalana. Si més no, no és un mot que aparegui habitualment en una conversa.

³¹ *Podrimener*: m. Conjunt de coses corrompudes, brutes. IEC. Diccionari de la Llengua Catalana.

CONCLUSIONES GLOBALES DE LAS DUES TRANSCRIPCIONES

Plats Bruts versus Àgora

Per començar, parlem de números. En la transcripció de *Plats Bruts* hem trobat que l'1,55% dels mots eren castellanismes, davant del 0,36% d'Àgora. Per tant, hi ha una diferència relativament important, de l'1,19% entre els dos diàlegs. Hem de tenir present, a més, que la durada del debat d'Àgora és força superior al diàleg de *Plats Bruts*; això vol dir que la quantitat de paraules de la transcripció d'Àgora dobla la de la sèrie d'humor, i malgrat això, la presència de castellanismes no augmenta. Podem suposar, en aquest sentit, que els participants del debat són conscients de la utilització d'un registre acurat.

En aquesta línia, és destacable que els castellanismes apareguts a *Plats Bruts* pertanyen a l'anomenat argot espanyol, font de la qual beu, directament i en gran mesura en aquests moments, la llengua catalana en les seus registres més informals, en contraposició als d'Àgora. La gran majoria d'aquests són, com hem comentat, la no realització d'elisió davant vocal i la presència de preposició davant *que*. Si analitzem acuradament els barbarismes d'Àgora, podem arribar a la conclusió que només dos són barbarismes que provenen del col·loquial general: *tipo* i *bueno*, casualment, dos mots que trobem repetits en les dues transcripcions.

Una de les preguntes obligades que ens hauríem de fer és si podem traduir els castellanismes sense que s'alteri ni el sentit ni la frescor del diàleg on apareixen. Aquí també se'ns mostra una gran diferència entre les dues transcripcions. Els del debat d'Àgora sí que ho admetrien sense cap problema; es poden traduir o corregir absolutament tots, i, més important, sense que els participants ni els espectadors percebin res estrany en el diàleg; en canvi, sorgeixen problemes si intentem realitzar la mateixa operació amb el diàleg de *Plats Bruts*. En aquest cas, gran part dels castellanismes els podríem traduir, però n'hi ha que no. D'aquesta manera, mots com *jefa*, *guai*, *chulo*, *tonta*, *topo*, i expressions com *tinc un polvet*, entre d'altres, esdevenen insubstituïbles si el que pretenem és no fer perdre la vitalitat, proximitat i complicitat dels personatges que apareixien a la sèrie. Aquests mots, a més, han entrat amb força a formar part de la parla juvenil catalana, i no sabem si serà per quedar-s'hi per molt de temps.

Sembla, per tant, que un text com el de *Plats Bruts*, situat en el context que li pertoca, exigeix un lèxic amb presència de barbarismes, amb la finalitat de crear una complicitat entre actor-espectador, i amb la intencionalitat de mostrar una llengua molt de carrer i gens artificiosa. Vol dir això, per tant, que la llengua d'Àgora no és real? Jo crec que no és això; el que demostra són els diferents registres de què s'està dotant la llengua catalana. Un registre més culte i un altre de molt més col·loquial que admet i requereix castellanismes, fet del qual els parlants són conscients.

En aquest punt és on a mi m'agradaria parlar de la psicologia dels parlants: els parlants d'una situació de comunicació com la de *Plats Bruts* són plenament conscients que emeten castellanismes; els reconeixen i admeten aquest ús. En canvi, els parlants en la situació de l'Àgora són inconscients de la realització de barbarismes; són errors que sorgeixen en el diàleg i, si poden, els eviten. Això és demostra també, en el fet que els barbarismes que apareixen a *Plats Bruts* són més evidents, més cridaners, per dir-ho

d'alguna manera, que els que trobem a *Àgora*. Per tant, en un registre més col·loquial, els barbarismes serien mots buscats, necessaris i exigits pel text, i la seva traducció alteraria la percepció del missatge. En canvi, en un registre més culte però espontani, els barbarismes serien errors, i són substituïbles sense que el missatge s'alteri en absolut.

Per tot plegat, es fa evident que un llenguatge més baix, més vulgar, requereix un lèxic diferent. I aquest lèxic se'ns ha de mostrar fresc i proper, molt semblant a la llengua del carrer per tal que creï complicitat entre els personatges i els espectadors. Aquest llenguatge beu bàsicament de l'espanyol. En definitiva, i segons els resultats d'aquestes dues transcripcions, podríem afirmar que en determinats àmbits,³² un castellanisme és necessari i acceptat pels interlocutors. Referint-nos al text, en certes ocasions el castellanisme pot ser traduït; en d'altres, en canvi, aquesta traducció esdevindria estranya i allunyaria el diàleg de la quotidianitat.

³² Parlo d'àmbits clarament informals, molt col·loquials, humorístics...La finalitat seria aconseguir un acostament a l'espectador, i alhora, reflectir una situació que es considera real.

CAPÍTOL IV

L'enquesta

L'ENQUESTA

Treball de camp

He volgut acompanyar les transcripcions amb l'elaboració d'una enquesta. La realització de l'enquesta té una doble intenció: per una banda m'interessava sobretot conèixer què pensen els joves de la llengua —catalana— que escolten al cinema, i per l'altra, donar veu al jovent, de manera que ells mateixos ens ofereixin la seva opinió. Considero important saber de primera mà què en pensen; què ens poden dir; què en podem extreure. La seva implicació en un projecte com aquest és vital per al futur de la llengua, i m'agradaria deixar constància que ells s'hi senten engrescats quan se'ls consulta; així m'ho han fet saber en alguna enquesta.

L'enquesta ha estat realitzada els mesos de setembre a novembre del 2009. Hi han participat 28 persones, nois i noies d'onze a setze anys —d'onze només una persona; la gran majoria de 15 i 16 anys—, habitants de Barcelona i àrea metropolitana. Els enquestats provenen de les ciutats de Barcelona, Sant Cugat del Vallès, Castelldefels, Sant Feliu de Llobregat, Cornellà de Llobregat i Ripollet. El repartiment de sexes ha estat de 17 noies i 11 nois.

Cal dir que hi ha preguntes que no serveixen tant per a l'estudi, però que són interessants per conèixer diferents hàbits. Em refereixo a les preguntes 4 i 5. Pel que fa a la pregunta 6, volia saber si realment eren assidus al cinema, depenent de la pel·lícula que citaven.

Les preguntes de l'enquesta són les següents:

Primera part

1. Quins programes t'agraden de la televisió. (especifica nom i cadena)
2. Hi ha programes de televisió que no t'agraden? Quins i per què?
3. Tens alguna cadena de tv preferida? Per què?
4. Escoltes algun programa de ràdio? (especifica nom i cadena)
5. Si n'escoltes, per quin motiu t'agrada aquest programa de ràdio?
6. Quines són les 3 últimes pel·lícules de cinema que has anat a veure.

Segona part

7. Vas veure les pel·lícules de cinema en català o en castellà?
8. Si pots triar entre català i castellà per veure una pel·lícula de cinema, quina llengua tries i per què?
9. Creus que el doblatge és igual en qualsevol de les dues llengües? Creus que està ben fet en les dues llengües? (Si creus que no, digues per què)
10. Quina llengua parles habitualment a casa?
11. Quina llengua parles habitualment amb els amics?

Vols afegir algun comentari?

Nom i cognom:

Edat:

Escola:

Població:

Resultats de l'enquesta

1. Quins programes t'agraden de la televisió (especifica nom i cadena)

Apareixen una gran quantitat de programes, però n'hi ha que destaquen com a més vistos (nombre de persones que l'indiquen com a programa preferit):

<i>Física o química</i> (Antena 3):	15
<i>Crakòvia</i> (Televisió de Catalunya):	13
<i>APM</i> (Televisió de Catalunya):	11
<i>El Internado</i> (Antena 3):	10
<i>Polònia</i> (Televisió de Catalunya):	6
<i>Simpson</i> (Antena 3):	6
<i>El Hormiguero</i> (Cuatro):	5

A partir d'aquí, apareixen molts programes, citats únicament per tres persones, com *Telenotícies* (Televisió de Catalunya), *Padre de familia* (La Sexta), *Sin tetas no hay paraíso* (Telecinco); i molts i variats programes citats per dues o una persona.

2. Hi ha programes de televisió que no t'agraden? Quins i per què?

Coincideixen en un 90% que no agraden els programes del cor; molts parlen també de Gran Hermano, i un parell indiquen que no els agraden els de política i debats. Pel que fa als motius, coincideixen a dir que denigren les persones.

3. Tens alguna cadena de TV preferida? Per què?

Apareixen diferents cadenes; n'hi ha que destaquen com a preferides (nombre de persones que la indiquen com a cadena preferida i motiu):

Antena 3: 12	Per la varietat, les sèries, la programació de nit...
Televisió de Catalunya: 10	Bona programació, per les comèdies, seriosa, informativa, en català, per l'espai del temps...
Disney Chanel: 3	Per les pel·lícules, les sèries...
La Cuatro: 3	Pels documentals al carrer.

4. Escoltes algun programa de ràdio? (especifica nom i cadena)

Bàsicament, els que han contestat aquesta pregunta coincideixen amb Flash FM, 40 principals i Màxima FM. El 39,3%, però, no escolten mai la ràdio i molts dels que contesten afirmativament, l'escolten ocasionalment.

5. Si n'escoltes, per quin motiu t'agrada aquest programa de ràdio?

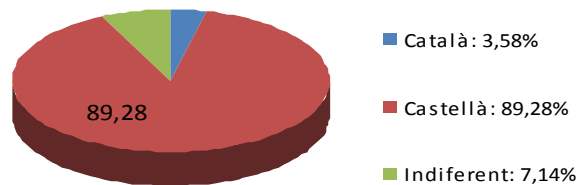
Els agrada escoltar la música que hi sona.

6. Quines són les 3 últimes pel·lícules de cinema que has anat a veure.

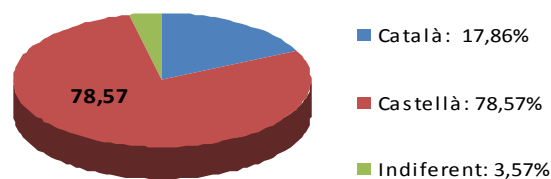
En les tres primeres posicions apareixen: Rec 2: 11
Harry Potter i el misteri del Príncep: 6

Gran Torino: 5

7. Vas veure les pel·lícules de cinema en català o en castellà?

8. Si pots triar entre català i castellà per veure una pel·lícula de cinema, quina llengua tries i per què?

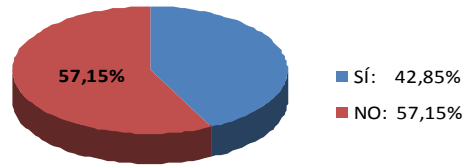
Els motius que esgrimeixen són variats, però podem agrupar-los segons respostes. Així, els que trien el castellà diuen:

- Per costum (6 persones)
- Perquè no hi ha pel·lícules en català (4 persones)
- És més agradable de veure (2 persones)
- M'agrada més l'idioma (2 persones)
- En català em sembla *cutre*
- És la meva llengua materna
- S'entén millor
- Gaudeixo més de la pel·lícula

I els que es decanten pel català:

- Tinc dret a veure cinema en català (dues persones)
- És el que parlo a casa
- Llengua materna
- El sento més proper

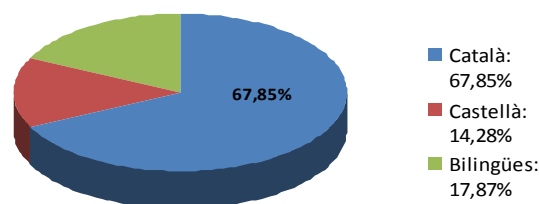
9. Creus que el doblatge és igual en qualsevol de les dues llengües? Creus que està ben fet en les dues llengües? (Si creus que no, digues per què)

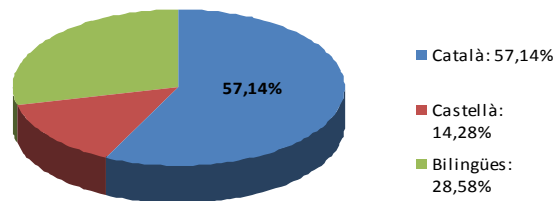
Aquí també trobem molta varietat; consideren que el doblatge no és igual perquè...

- Canvien els significats i els conceptes (3 persones)
- Les expressions no són iguals (3 persones)
- En castellà té més pressupost (2 persones)
- Se'm fa estrany sentir-ho en català
- A vegades, tradueixen malament en català
- A vegades, tradueixen malament en les dues llengües
- La manera de sentir-ho és diferent
- En català em sembla *cutre*
- És més real en castellà
- Guanya més en castellà

10. Quina llengua parles habitualment a casa?

11. Quina llengua parles habitualment amb els amics?

COMENTARIS A L'ENQUESTA

He d'agrair especialment la col·laboració per a la realització de l'enquesta als alumnes de les escoles Pàlcam (Guinardó-Sant Pau); IES Jaume Balmes (Eixample); Sant Josep Teresianes (Gràcia) i Pia Nostra Senyora (Eixample), totes de Barcelona ciutat; i els de l'IES Esteve Terradas i Illa de Cornellà de Llobregat.

Cal dir que una enquesta que reculli l'opinió de 28 persones no és prou representativa, però pot mostrar una idea aproximada, una tendència d'allò que pot pensar una part de la població. En aquest cas m'interessava l'opinió de gent jove, adolescents consumidors de cinema i televisió, a més de ràdio.

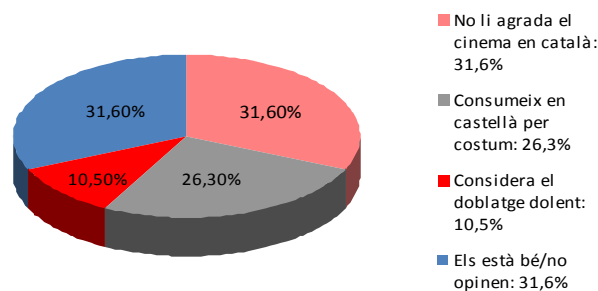
Una primera dada interessant que voldria destacar és la diferència entre els tants per cents de les preguntes 10 i 11. Mentre els que utilitzen exclusivament el castellà es mantenen igual en les dues, el percentatge dels que parlen català a casa cau gairebé un 11% quan parlen amb els amics, i el percentatge dels bilingües augmenta la mateixa quantitat. Aquesta dada és clau per entendre quin és el veritable bilingüisme a la nostra societat.

Queda demostrat que els enquestats consumeixen productes de diverses fonts i, en principi, no tenen problemes a l'hora de canviar de llengua segons el seu consum. Mentre que en televisió no hi ha una clara favorita en qüestió de llengua, ja que si Antena 3 apareix en el rànquing com a cadena preferida i repeteix en el programa més vist, en termes absoluts és TV3 qui aporta una més gran varietat i quantitat de programes vistos pels joves, fet que la converteix en la televisió més citada. Aquesta mateixa dada podria semblar un contrasentit atès que, quan parlem de cinema, sí que es produeix una desafecció cap al doblatge en català.

Si observem els motius que esgrimeixen a l'hora de tirar una pel·lícula en un o altre idioma, una bona quantitat de respostes donen com a motiu el fet de la poca oferta en català i, en conseqüència, el poc costum de sentir-lo al cinema. També hi ha qui comenta que li és més agradable en castellà (aquesta resposta podria incloure's fàcilment al costum de veure-ho en aquesta llengua), que gaudeix més de la pel·lícula o que en català li sembla *cutre*. No en diu els motius, però. En canvi, si llegim els motius que esgrimeixen els que trien la pel·lícula en català, la raó donada per dos alumnes és que tenen dret a veure cinema en català...(no crec que sigui una raó per triar, els altres també n'hi deuen tenir), i només un considera que li és més proper en català.

Les coses canvien quan es demana directament si creuen que el doblatge està ben fet en les dues llengües. Aquí les respostes potser són més clares, i més directes. Set persones ens diuen que els significats, conceptes i expressions són diferents. Trobem també qui ens diu que és més real en castellà, i que guanya més en aquesta llengua; un parell ens diuen que el doblatge en general és dolent,³³ i apareix altre cop una orella acostumada al castellà...

Les dades són clares: una bona part dels enquestats (57,15%) ens diu que el cinema que parla català presenta un fet diferent, alguna curiositat. Cal recordar que l'enquesta ha estat feta per un percentatge de gairebé el 68% d'alumnes catalanoparlants, que seran els que hauran de consumir cinema en català en un futur proper, si la llei del cinema s'acaba aplicant. Per tant, no són tan sols els castellanoparlants els que tenen aquesta percepció, sinó els que tenen el català com a llengua materna. És evident que cal aconseguir incorporar tothom com a consumidors de cinema en català, però cal començar, cal seduir abans el nostre mercat natural, i aquest mercat és la població catalanoparlant i/o bilingüe. Si observem aquest gràfic, podem comprovar que una part important de catalanoparlants són reticents a l'hora de triar una pel·lícula en català. Les dades són extretes exclusivament del grup de catalanoparlants de l'enquesta.

Ens trobem, per tant, davant d'un fenomen interessant. Una part important dels possibles consumidors de cinema en català declaren que no ho fan perquè consideren que el doblatge, pel motiu que sigui, no els satisfà. És aquest punt que cal treballar per tal d'arrossegar aquest mercat natural cap al lloc que li correspon.

³³ Respecte a la percepció que el doblatge és dolent o deficitari, en puc donar alguna dada. En aquest sentit, més de dos-cents reconeguts professionals del doblatge a Catalunya van signar, el desembre del 2009, el *Manifest sobre el doblatge en català*, on, entre altres temes, denunciaven els preus a la baixa que afecten el col·lectiu.

http://www.comunicacio21.com/textecomplet.asp?id_texte=14429

Vull insistir que aquest estudi recull la percepció d'una part de consumidors de cinema en català, i és aquesta percepció la que m'interessa, i també sobre la que caldria actuar en primer lloc.

CAPÍTOL V

Encarem-ho: la proposta

ENCAREM-HO

Arribats a aquest punt, tenim dades objectives, gràcies a les transcripcions, que ens permeten dir que en la mesura que ens allunyem d'un registre formal, la llengua ens va presentant castellanismes,³⁴ fins arribar a un extrem, el més informal de tots, on aquests castellanismes apareixen com a components gairebé insubstituïbles del text. Fins i tot, el tipus de castellanisme que pot aparèixer en un context més formal és diferent al que trobem en un context totalment informal. És exportable això al llenguatge que apareix al cinema? Segons l'enquesta, per a una part important de catalanoparlants, aquesta realitat no es trasllada al cinema. Els motius poden ser diversos, com ja he apuntat, des de la manca de costum a l'hora de sentir cinema en català —així ho apunten alguns enquestats— o que, efectivament, no identifiquen —pel llenguatge massa artificial— les situacions fictícies d'un film amb les viscudes per ells a la vida real. Hem de recordar que són els mateixos enquestats els que ens ofereixen aquesta percepció; el llenguatge del cinema està allunyat de la seva realitat i, per tant, no el senten creïble.

No vull entrar en la batalla entre defensors del català *light* i puristes que des de fa uns anys es lliura entre els experts —i d'altres no tan entesos. Només pretenc aportar un suggeriment sobre la manera com podem encarar la qüestió. Està clar que per part dels especialistes cal establir una sèrie de mesures que consisteixin a saber si la normativa aplicada, sempre segons el resultat de les enquestes, resol el problema lingüístic real, tot i sabent que el públic, si no li agrada allò que sent, senzillament canvia de cinema i deixa de consumir el producte.

Tal com proposa Solà,³⁵ cal una adaptació progressiva a les noves circumstàncies, sense que això suposi cap trauma ni cap disgust, com s'ha fet en altres camps:

"[...] una llengua no és un ens abstracte i aïllat, sinó que es forma, i sobretot es renova, per causa del contacte amb altres llengües —principalment, com és natural i inevitable, amb les més pròximes i amb les més poderoses. De manera que allò que els locutors d'esports han escampat en castellà o en anglès, és molt probable que sigui reprès i assimilat pels actuals o futurs locutors catalans; etc. I això li passa al català i els passa a les altres llengües, que també es queixen de tant en tant de solecismes".

En efecte, en el món dels esports potser ens trobem amb un exemple de presència de mots forans impactant, i sembla que els únics que es preocupen d'aquests mots siguin els experts, intentant moltes vegades una traducció impossible.

Però, per què no entren dins la batalla aquests mots especialitzats provinents de l'anglès? Precisament, per això. Hem aconseguit que el lèxic especialitzat del món de l'esport no s'estengui cap als altres àmbits de la vida quotidiana, de manera que diem

³⁴ En publicitat, "la utilització de paraules i expressions col·loquials és un procediment eficaç per simular situacions comunicatives corrents. [...]. Per tant, la simulació de la col·loquialitat mitjançant el lèxic es fa a partir de col·loquialismes molt corrents —alguns castellanismes afectuosos, com "carinyo" o "tonto" (Media Markt)—, i d'unes quantes paraules argòtiques administrades amb comptagotes —flipar, al·lucinar, molar...—, freqüents en la parla dels joves."

Torrent, Anna M. *El col·loquial en les falques i en els espots publicitaris* dins: Bassols, Margarida; Segarra, Mila (ed.) *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Eumo Editorial. Biblioteca de la Universitat de Vic. 2009. Pàg.87

³⁵ Solà, Joan (1994) *Sintaxi normativa, estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries. Pàg. 18

que anem a muntar a cavall i no se'ns acudiria mai dir que anem a *ride*, o que sortim a fer un volt en bicicleta, però no que se'ns ha punxat la roda de la *bike*. O, fins i tot, que pugem a fer *snow*, però que no vam poder esquiar per culpa de la gran quantitat de *neu* que va caure. La societat ha après a situar aquest lèxic especialitzat al lloc que li correspon, i tothom sap utilitzar-lo quan i on toca, i en la seva justa mesura.³⁶ En canvi, si aquest mateix lèxic prové del castellà, li posem tota mena de traves a l'hora d'aparèixer en públic. Considero que és imprescindible deixar de banda tota concepció política de la llengua, aïllar-la d'aquest aspecte, i encarar el problema com li correspon. I tot per què un dels grans problemes és que el nostre enemic —lingüístic— és el castellà. És imprescindible despolititzar la llengua. El nostre enemic lingüístic tant és el castellà, com l'anglès o el francès, segons el territori.

Per tant, es fa evident que hauríem d'intentar una reconciliació entre el públic català reticent i el llenguatge ofert a les sales de cinema. Com ja he comentat, reconquerim en primer lloc el grup dels catalanoparlants, el nostre mercat natural, i després ja vindrà qui hagi de venir.

³⁶ "Quant als anglicismes, la majoria de termes futbolístics d'aquest origen (per exemple "orsai", "penal", "gol", "xut", etc.), han passat a ser ja mots integrats a la llengua (FAURA, 2007).

[...]Termes com "grip", "pit off" o "poleman" no consten a les bases de dades del TERMCAT, mentre que termes ja aprovats per aquest centre, com "posició preferent", "zona de desacceleració", "aturada a boxs", "boxs a través" o "línia de boxs" no gaudeixen encara d'un ús generalitzat i es continuen utilitzant els equivalents anglesos "pole position"(o simplement "pole", pronunciat com a mot castellà) per al primer, "circuit on" per al segon, "stop box" per al tercer i "pit lane" per als altres dos[...]."

Faura, Neus *El col·loquial de les retransmissions esportives* dins: Bassols, Margarida; Segarra, Mila (ed.) *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Eumo Editorial. Biblioteca de la Universitat de Vic. 2009. Pàg. 150-151.

LA PROPOSTA

La proposta, dit de manera clara, és senzilla. Però la seva aplicació no estarà exempta de problemes. El que proposo és, ni més ni menys, que s'acceptin castellanismes. Però anem a pams.

No proposo l'acceptació cega de castellanismes; la meva idea és acceptar els mots que, pel context on es trobin, no tinguin traducció possible.³⁷ Un exemple seria el de *jefe*. Que ningú s'estranyi si en una pel·lícula apareix aquesta paraula en un context molt informal; de fet, segons afirma Paloma (Bassols-Segarra, 2009:73) en el gènere humorístic sovint s'entén que el llenguatge no s'hagi de cenyir a la normativa, fet que implica, per tant, una empatia amb el receptor. Però cal circumscriure el mot a aquest argot, i no extrapolar-lo a totes les circumstàncies on pot aparèixer. Tal com s'esdevé en l'àmbit esportiu, ni més ni menys.

En un àmbit seriós, on un empleat parla del seu superior —una reunió de feina— el mot que s'hauria d'emprar és *cap*. Caldria, per tant, un estudi minuciós del text i del context on han d'aparèixer, i determinar si hi calen o són substituïbles sense que la frescor del diàleg en resulti perjudicada. Recordem que una de les queixes del públic és, precisament, que el llenguatge que senten és artificial i poc espontani. Alhora, caldria deixar ben clar que l'ús d'aquests castellanismes fora de l'àmbit proposat estaria molt mal vist i no serien acceptats de cap manera. És més; caldria perseguir-los implacablement. Dit amb altres paraules: si algú, de manera informal diu *t'enviaré un mail amb les fotos del sopar*, tothom sabrà exactament el missatge que el seu interlocutor li transmet. En canvi, si traiem de context el mot *mail*, però utilitzant-lo per al mateix concepte, l'interlocutor quedarà sorprès: *he de comprar segells per enviar la carta per mail*

Si acceptem que l'àmbit esportiu i empresarial sigui permeable als termes de lèxic forà —en el cas del món empresarial, la utilització de mots en anglès és, fins i tot, molt ben considerada—, per quin motiu no podem acceptar l'oportunitat que ens ofereix el castellà?

Aquesta proposta coincideix amb la idea de Solà,³⁸ segons el qual una presència de castellanismes necessaris pot ser tolerada.

"[...]des del punt de vista social és evident que la llengua que no viu no és llengua [...] no sóc partidari de frenar-ho tot, perquè aleshores no deixaràs parlar a la gent, i això no pot ser. Els mateixos que volem frenar els altres sabem que hi ha coses que no tenen manera de dir-se en català, i això no es pot amagar. Els mateixos que són responsables han de començar per ser sincers i dir que no poden dir certes coses, que si no diuen «lo» no saben com dir-ho [...] Penso que els professionals encara, ara, tenen una funció lingüística massa important per engegar-ho tot per fer punyetes. La massa no pot fer

³⁷ "[...]La incorporació de barbarismes és enriquidora quan respecta la gramàtica interna de la llengua. Els parlants que se senten prou segurs de la seva identitat copien dels veïns allò que els ajuda a expressar nous matisos, i ho copien integrant-ho, és a dir, modificant-ne, si cal, la fonètica i la sintaxi perquè aquelles formes ja no siguin un cos estrany sinó part del teixit viu de la llengua."
Pla Nualart, Albert "La llengua com a bandera". [en línia]. *Avui*. Diàleg. 11 de juny de 2008.

³⁸ Solà, Joan (1977): *A l'entorn de la llengua*. Barcelona: Laia.

resistència perquè no està preparada. Crec que els professionals han d'adoptar un punt intermedi. Han de saber parlar d'una manera bastant fluïda controlant-se, perquè encara és possible, no ho tenen encara tot perdut: si es controlen encara poden arribar a parlar bastant bé. No vull dir que en algun cas concret no hagin d'engegar un barbarisme i alabat siga Déu, però no d'una manera descordada".

La incorporació de barbarismes no hauria de ser gratuïta, i incorporar-los allà on només la situació els requereixi.

"Un dels perills que assetgen el català és obrir la distància entre la llengua correcta i la d'ús espontani, de manera que una esdevingui una mena de llatí i l'altra un patuès que, com el gallec parlat per certs polítics, sigui ja tan paral·lel al castellà que gairebé en sembli un dialecte folklòric. Per evitar aquesta fractura, cal estar molt atent a l'evolució de l'ús: rebutjant només la interferència gratuïta, el pur calc, i integrant la que enriqueix i aporta nous significats, el fèrtil manlleu".³⁹

És important deixar clar aquest punt. Qualsevol barbarisme, per estès que estigui, cal intentar rectificar-lo si existeix el mot català que designa aquell concepte. Així, no hauríem de permetre, malgrat que el mot sigui admès potser innecessàriament pel DIEC, titulars com el de *El Periódico de Catalunya*.^{40 41}

"*El MNAC restaura el quadro més espectacular de la pintura catalana*"

o aquest altre

"*Gavà detecta un tram de tuberïes no reglamentari a Ca n'Espinós*"

ni tampoc, a priori, admetre que en una obra literària —si no és que intencionadament els personatges hagin de parlar així— apareguin barbarismes sense sentit, com a l'obra de Julià de Jòdar *Noi, ¿has vist la mare amagada entre les ombres?*, on utilitza mots que estan considerats barbarismes com *calbo* (pàg. 38) en comptes de "calb", *nòvio* (pàg. 39) enfront "xicot", *aficionat* (pàg. 43) en comptes d'"afeccionat" —tot i que les dues formes estan admeses pel *Diccionari de la Llengua Catalana* (GREC)—, *pijo* (pàg. 47), o *recados* (pàg. 50) per "encàrrecs", entre d'altres.

La meva proposta no passa per aquí; la finalitat seria que les produccions presentessin un aspecte més informal, menys rígid i més permissiu. D'aquesta manera, podríem estar parlant de la creació d'un llenguatge d'especialitat per utilitzar únicament en cinema, teatre i doblatges televisius. La finalitat d'aquest llenguatge seria acostar d'una manera intel·ligent el col·loquial d'aquests mitjans al del gran públic, per tal que el sentissin

³⁹ Pla Nualart, Albert "La llengua com a bandera". [en línia]. *Avui*. Diàleg. 11 de juny de 2008.

⁴⁰ "El MNAC restaura el quadro més espectacular de la pintura catalana" *Cultura i espectacles. El Periódico de Catalunya*. [en línia]. 17 de setembre de 2009.
http://www.elperiodico.cat/default.asp?idpublicacio_PK=46&idioma=CAT&idnoticia_PK=645599&idseccio_PK=1013

⁴¹ "Gavà detecta un tram de tuberïes no reglamentari a Ca n'Espinós" *Barcelona. El Periódico de Catalunya*. [en línia]. 11 de desembre de 2008.
http://www.elperiodico.cat/default.asp?idpublicacio_PK=46&idioma=CAT&idtipusrecurs_PK=7&idnoticia_PK=569850

més proper, més real. Per tant, no parlo d'incorporar els barbarismes al diccionari, ni de fer-los normatius, sinó d'utilitzar-los de manera prou hàbil per al nostre interès, tal com anem fent amb altres llenguatges especialitzats. Podríem anomenar-lo *col·loquial cinematogràfic*. Seria un pas més respecte al col·loquial mediatitzat, en el sentit de transgressor de la norma. "Si la col·loquialitat desborda la norma, també ho ha de fer la lletra que la reflecteix".⁴²

Hem d'aprofitar l'oportunitat que se'ns presenta; després ja tindrem temps de rectificar, si cal. Amb la propera aprovació de la llei del cinema, hi haurà una incorporació massiva de públic que ara no consumeix cinema en català, però que ho farà quan disposi de títols traduïts i sales properes als seus domicilis on s'exhibeixin aquests films. En aquest sentit, no ens podem permetre una reacció contrària d'aquesta massa de gent.⁴³

Cal que la llengua que trobin a les pel·lícules sigui viva, més propera al col·loquial menys mediatitzat, i que accepti més d'un castellanisme, si cal, tal com acceptem lèxic anglès o d'altres llengües. Hem de pensar que la traducció no és un fixador de lèxic; les modes també passen pel que fa a la llengua, i el que avui es diu d'una manera, demà es diu d'una altra.

Tanmateix, és important constatar que existeix el suport popular cap a la traducció, ja sigui doblatge o subtitulació, de cinema en català.⁴⁴ Per tant, no ens podem permetre cap errada si volem mantenir fidels els espectadors. És ben cert que en català no tenim una tradició tan llarga en doblatges, com s'esdevé en castellà. Molta gent té l'hàbit tan arrelat que no s'adona que els propis costums es poden canviar. Precisament, aquest mateix hàbit i les dècades de traducció en castellà és el que no permet apreciar expressions en desús en castellà ni sentir-les com estranyes.⁴⁵ Per tot plegat, cal adoptar una posició intermèdia; ni massa acadèmica ni massa relaxada; una posició més suau cap al llenguatge que presenten actualment les pel·lícules, per tal que aquest públic s'incorpori sense traumes al llenguatge i el reconegui com a seu.

⁴² Pla Nualart, Albert "Enriure's una mica de tot" [en línia]. *Avui*. Última. 17 de desembre de 2009.

⁴³ "Seria molt trist que la llei portés el català a un munt de cines i les sales no s'omplissin."
Pla Nualart, Albert "Enriure's una mica de tot" [en línia]. *Avui*. Última. 17 de desembre de 2009.

⁴⁴ "Més de la meitat dels catalans, en concret el 56,6%, consideren que el nombre de pel·lícules que s'exhibeixen doblades o subtitulades en català és insuficient. I un percentatge similar aprova la proposta de la Generalitat d'obligar que siguin doblades o subtitulades al català totes les pel·lícules filmades en llengües estrangeres que es doblin o subtitulin al castellà."
Enquesta sobre la proposta de nova llei del cine. Cultura i espectacles. *El Periódico de Catalunya*, 23 de març de 2009

⁴⁵ "[...]Doncs traduir-lo tranquil·lament per Malditos bastardos, sense amoïnar-se gens per l'excés de literalitat, emparant-se en la força que els donen les seves vuit dècades de tradició. Encara espero que s'alci algú reclamant una traducció més propera a la llengua del carrer: ¡Putos cabrones!, per exemple."
Arnau, David "Malparits indignes". [en línia]. *El Periódico de Catalunya*. 8 de juliol de 2009.

CONCLUSIONS

CONCLUSIONS

Arribar fins aquí no ha estat fàcil. I no ho ha estat perquè, he de dir-ho, sóc el primer que voldria que la situació de la llengua catalana fos més bona que la que tenim. Cal reconèixer, però, els nostres avenços, i poder debatre aquí i ara sobre aquest tema dona mostra de la vitalitat i interès que desperta la nostra llengua i la seva actualitat. Però les coses són com són, hem d'acceptar-les, i si en tenim l'oportunitat, reconduir-les.

És ben cert que aquest no és un tema fàcil; depèn de com trepitgis, sempre hi haurà algú que es queixarà. La qüestió és aconseguir moure's sense fer soroll i, a poc a poc, anar-ho redreçant segons convingui. Però moure's; la immobilitat condueix a la mort.

Es fa difícil concloure un tema que, com el mateix llenguatge, es manté viu i canviant dia a dia. De fet, fins al mateix moment de tancar aquest treball han aparegut articles a la premsa que tractaven el tema, fet que demostra l'actualitat de la qüestió.

Aquesta mateixa vitalitat és la que provoca que l'argot juvenil també canviï, i els castellanismes que poden aparèixer avui, demà han estat substituïts per un anglicisme...o han desaparegut. Tanmateix, també és cert que el doblatge que ara ens pot semblar perfecte, en quaranta o cinquanta anys haurà quedat desfasat, amb barbarismes o sense.

M'agradaria apel·lar al caràcter flexible de l'estàndard oral que predica la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*.⁴⁶ Allí mateix s'admet que les situacions que es presenten al teatre o al cinema poden exigir més realisme en la llengua i les deixa de banda de qualsevol altre discurs. Per tant, si acceptem aquest fet, no ens hauria de fer cap mena de por la incorporació d'aquest lèxic provinent de l'espanyol i crear una mena de llenguatge d'especialització que ens fos útil només en aquests àmbits. Ho hem fet ja en altres camps. En aquest sentit, cal una decisió valenta per part dels especialistes; una decisió que permeti a la majoria de la gent sentir-se còmoda amb la llengua que sentin al cinema i a la televisió, sense oblidar mai la qualitat lingüística ni l'objectiu de la proposta. Cal fer aquest pas per no perdre posicions. M'agradaria recordar la dita tailandesa amb la qual obria aquest treball: *és millor perdre una orella que el cos sencer*.

Hem de considerar el moment com un repte i enterrar la idea que la llengua s'empobreix. La llengua és vital com la societat que la utilitza, i, admetem-ho, de la mateixa manera que hi trobem lèxic àrab, germànic o anglès, en aquests moments la incorporació de lèxic forà prové bàsicament del castellà. Cal treure'n profit amb astúcia; cal ser imaginatiu. És una oportunitat. Aprofitem-la i guanyem la partida.

⁴⁶ *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica*, capítol 4 "Caràcter flexible de l'estàndard oral". Pàg. 11.

BIBLIOGRAFIA

Bassols, Margarida; Segarra, Mila (ed.) *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Eumo Editorial. Biblioteca de la Universitat de Vic. 2009.

Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Segona reimpressió de la tercera edició. Febrer de 2001.

Solà, Joan (1977). *A l'entorn de la llengua*. Barcelona: Laia.

Solà, Joan (1994). *Sintaxi normativa, estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.

Articles de publicacions en línia

Camps, Oriol "Sobre la qualitat de la llengua dels mitjans de la CCRTV". *Quaderns del CAC*. [en línia]. Núm. 28. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, 2007
<http://www.cac.cat/web/recerca/quaderns/hemeroteca/detall.jsp?NDg%3D&MQ%3D%3D&Jyc%3D&MzA%3D>

Ginesta, Xavier "Entre la innovació i la coherència normativa. Futbol i llengua als mitjans audiovisuals de la UAB" *Anàlisi*. [en línia]. Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació. Número 36, 2008
<http://www.raco.cat/index.php/Analisi/article/view/94534/119749>

Salvanyà, Jaume "La normalització de la llengua col·loquial en les emissores Flaix FM i Ràdio Flaixbac" *Llengua i ús*. [en línia]. Secretaria de Política Lingüística. Segon quadrimestre, núm. 36, 2006
http://www6.gencat.cat/llengcat/liu/36_564.pdf

Valls, Àlvar "Quan els lladres i serenos han de parlar català" *Quaderns*. [en línia]. Revista de traducció, núm. 1, 1998
<http://ddd.uab.cat/pub/quaderns/11385790n1p53.pdf>

Revistes

Llengua Nacional. Associació Llengua Nacional. I trimestre, any XIX, núm. 66. Barcelona: 2009.

Llengua Nacional. Associació Llengua Nacional. III trimestre, any XIX, núm. 68. Barcelona: 2009.

Articles d'opinió en premsa

Arnau, David "Malparits indignes" [en línia]. *El Periódico de Catalunya*. 8 de juliol de 2009.

http://www.elperiodico.cat/default.asp?idpublicacio_PK=46&idioma=CAT&idnoticia_PK=627511&idseccio_PK=1006 [Consulta: 8 de juliol de 2009].

"Enquesta sobre la proposta de nova llei del cine" Cultura i espectacles. *El Periódico de Catalunya*. 23 de març de 2009

http://www.elperiodico.cat/default.asp?idpublicacio_PK=46&idioma=CAT&idnoticia_PK=597652&idseccio_PK=1013&h= [Consulta: 10 de desembre de 2009]

Gifreu, Josep "Per l'excel·lència; cap a on va TV3?" [en línia]. *Avui*. Comunicació. 3 de setembre 2008.

<http://paper.avui.cat/article/comunicacio/138271/lexcel.lencia.html> [Consulta: 3 setembre 2008].

Pla Nualart, Albert "La llengua com a bandera" [en línia]. *Avui*. Diàleg. 11 de juny de 2008.

<http://paper.avui.cat/article/dialeg/129334/la/llengua/bandera.html> [Consulta: 11 de juny de 2008]

Pla Nualart, Albert "El català col·loquial" [en línia]. *Avui*. Diàleg. 29 d'abril de 2009

<http://paper.avui.cat/article/dialeg/162422/catala/col.loquial.html> [Consulta: 29 d'abril de 2009].

Pla Nualart, Albert "Enriure's una mica de tot" [en línia]. *Avui*. Última. 17 de desembre de 2009.

<http://paper.avui.cat/article/ultima/180302/catala/la/terrasseta.html> [Consulta: 17 de desembre de 2009].

Sanchis, Vicent "El català, llengua o dialecte?" [en línia]. *Avui*. Opinió. 1 de febrer de 2009.

<http://paper.avui.cat/article/opinio/153073/catala/llengua/o/dialecte.html> [Consulta: 1 de febrer de 2009].

Webgrafia

Diccionari Català-Valencià-Balear. Institut d'Estudis Catalans.

<http://dcvb.iecat.net/default.asp>

Diccionari de la Llengua Catalana. Segona edició. Institut d'Estudis Catalans.

<http://dlc.iec.cat/>

Diccionari de la Llengua Catalana Multilingüe. Gran Enciclopèdia Catalana.

<http://www.grec.net/cgi-bin/mlt00.pgm/>

Diccionari de l'Enciclopèdia

<http://www.encyclopedia.cat/>

El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals

<http://esadir.cat/>

Sens dubte. Gestor de consultes lingüístiques i terminològiques. Universitat de Barcelona

<http://www2.ub.edu/assessling/cgi/consultes/welcome.pl>

